

הסברי הפסוקים

פרשת נח

(ט) אֱלֹהִים תּוֹלְדֵת נֹחַ – זה הסיפור של מה שקרה לנח (אבע"ז וספורנו²). **נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים** – צדיק, אך לא חצי צדיק, לפעמים צדיק, אלא – צדיק שלם (רמב"ן). **הָיָה בְּדֹרֵתָיו** – בכל הדורות שהוא חי, הוא לבדו היה צדיק תמים (רמב"ן). נח חי 'נח' שנה (58 שנים, אבע"ז) אחרי לידת אברהם, א"כ חי 10 דורות, ובכל זאת הוא היה הצדיק היחיד. **אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ** – נח הלך בדרכים שד' ציווה (נזכרנו שכך כתוב גם על חנוך).

(י) וַיּוֹלֵד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת שָׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֶת – באמת יפת נולד ראשון (שיטת הרמב"ן³), אך התורה כתבה את שם ראשון כי הוא היה הכי חשוב, שממנו נולד אברהם אבינו. נח לימד את בניו ללכת בדרכי ד' וגם הם היו צדיקים (רמב"ן באפשרות שניה)⁴.

(יא) וַתִּשְׁחַת וַתִּתְקַלְקַל⁵ הָאָרֶץ – האנשים שהיו בארץ (אבע"ז) קלקלו את מעשיהם, וזה נחשב כאילו הארץ נשחתה. **לִפְנֵי הָאֱלֹהִים** – שלא עשו מה שד' אמר. **וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס** – גזל. אנשי הארץ גזלו כל הזמן, עד שכאילו הארץ התמלאה מהגזל שלהם.

(יב) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה – התקלקלה. **כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר** – כל אדם. [אולי הם נקראו בשר, כמו שלמדנו "בשגם הוא בשר", שהסביר הרמב"ן שהם מתנהגים כמו בשר ולא כמו מי שיש לו נשמה גדולה]. **אֶת דָּרְפוֹ** – את הדרך בה הוא צריך ללכת **עַל הָאָרֶץ** – בארץ.

(יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ – נח קיבל נבואה מד'. **קָץ** – סוף. **כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי** – הגיע הסוף של כל האנשים. **כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם** – בגללם. **וְהִנְנִי** – והנה אני **מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ** – מן הארץ.

(יד) עֲשֵׂה לְךָ – בשבילך. **תֵּבַת** – כמו אוניה עם גג. **עֲצֵי גֹפֶר** – עשויה מעצים של גופר, סוג של עץ ארז. הרד"ק מסביר שזהו עץ קל, וכך תוכל התיבה לצוף במים. **קָנִים** – חדרים חדרים, לכל חיה חדר בפני עצמו שישמש לה לכולוב. **תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ** – תזפת אותה⁹. **מִבֵּית** – מבפנים. **וּמַחוּץ בַּפֶּתַח** – בזפת. כיוון שיהיו המון מים, אם יהיה חור בזפת מבחוץ המים לא יחדרו, כי ישנה שכבה נוספת של זפת מבפנים.

(טו) וְנֹחַ – וככה. **אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת אַמָּה** – כחצי מטר, אמת מבוגר. זה יוצא בערך 300 צעדים. **אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֵבְבָה וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ** – הקומה שלה, הגובה שלה. זוהי תיבה ממש ענקית.

(טז) צִהַר – חלון. **תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה** – נראה לנו שגם המקום של החלון היה מזופת מבפנים ומבחוץ כדי שלא יכנסו משם המים, אלא שחלון זה נועד לאחרי המבול כמו שנלמד. **וְאֵל אַמָּה תְּכַלְכְּלָה מְלִמְעָלָה** – תסיים את הגג מלמעלה באמה ישרה¹⁰ 11. הגג משופע, כי אם הגג יהיה ישר, יהיה על התיבה המון מים שעלולים להטביע אותה, אבל צריך להשאיר

¹ משימות לקראת פרשת נח: לקנות דגדגים לחלק על זה שהדגים לא מתו במבול, ולאסוף קרטונים להכין תיבת נח.

² הוספה: רמב"ן – הוולדות, אך קשה להבין את ההמשך לפי זה לילדים. ועוד – כבר הסברנו "אלה תולדות השמים – הסיפור".

³ רש"י לקמן סובר שחם היה הגדול.

⁴ צ"ע: האם חם היה צדיק?

⁵ הרחבה: כמו שאם אני אחרוט עם מספריים את השולחן אני משחית את השולחן.

⁶ יצירה: אפשר להכין תיבת נח. בשביל זה הכי טוב לחתוך מראש קרטונים עם סכין יפני, כי על מנת שיצליח ההמשך צריך שהגזירה תהיה מדויקת. הגודל: 40 על

20 כפול 7 קרטונים. צריך גם: גואש שחור, חולצות גואש, מכחולים, מפות ניילון, דבק חם. אח"כ אפשר לעשות חיות מפלסטלינה וכדומה.

⁷ חידה: אפה זה כתוב בפרשת בראשית? "ויהי מקץ ימים"

⁸ פתיחה: סיפרתי על ילדים שרוצים לטוט בים ומכינים ספינה. ממה הם יכינו? הגענו למסקנה שעץ הכי טוב. איזה סוג עץ? איך נחבר את הקרשים זה לזה? איך

המים לא יחדרו בין קרש לקרש?

⁹ הרחבה: מהו זיפות, למה מזופתים את הכביש, ומה קורה כשאין זפת, כמה קרשים מחוברים שנשפך מים – המים מחלחלים.

¹⁰ הוספה: ברש"י משמע שכל 30 אמות ראשונות היו ישרות, ורק מתחילת המכסה התחיל השיפוע. אך ברמב"ן ח'ד' משמע שהתיבה כולה היתה משופעת עד

שבסופה היה אמה.

¹¹ הוספה: בפשט החלק העליון היה אמה על 50 אמה. אך בשפ"ח ק' כותב שהיה אמה על טפה, ע"ש שדבריו כולם לא כ"כ מובנים לי.

אמה אחת ישרה מלמעלה¹². **וּפְתַח הַתְּבָה בְּצִדָּהּ תְּשִׂים** – בצד של התיבה, ברוחבה ולא באורכה¹³. **תַּחְתֵּים וְשָׁנִים וְיָשְׁלִים תַּעֲשֶׂה** – תעשה אותה שלוש קומות. קומה לזבל, לחיות, לאוכל ולאדם.

(יז) **וְאָנִי הִנְנִי** – הנה אני. **מֵבִיא אֶת הַמְּבּוּל מִים עַל הָאָרֶץ** – המון המון מים נקראים מבול. למה? כי כל הדברים מתבלבלים¹⁴. **לְשַׁחַת** – לכלות ולהרוס. **כָּל בְּשָׂר** – כל דבר אֲשֶׁר בּוֹ רֵיחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר בְּאָרֶץ יִגְוַע – ימות.

(יח) **וַהֲקַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ** – אני אעשה את הברית שכרתתי איתך, שאתה לא תמות במבול (רמב"ן). **וּבָאתְ אֶל הַתְּבָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנָשֵׁי בְנֶיךָ** – והנשים של הבנים שלך. **אַתָּה¹⁵**:

(יט) **וּמִכָּל חַי מִכָּל בְּשָׂר** – מכל דבר חי שיש לו בשר¹⁶. **שָׁנִים מְפֹל** – מכל דבר שנים. **תָּבִיא אֶל הַתְּבָה לְהַחֲיִת אַתָּה** – שיחיו ביחד איתך. **זָכַר וַיִּנְקְבָה יְהוָה** – השנים האלו, על מנת שיוכלו אח"כ ללדת.

(כ) **מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ** – כל סוגי העופות. ישנם אלפי סוגי עופות, לדוגמא יש 120 סוגי איה. ואת כולם הכניס נח לתיבה (רמב"ן פסוק י"ט ואוה"ח). כי ד' לא רצה שיהיה סוג אחד של עוף שיכחד מן העולם, כל הבהמות והחיות חשובים לד'י¹⁷. **וּמִן הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ** – נחשים, לטאות וכו'. כל סוגי הנמלים והיתושים¹⁸ וכו' וכו'. שמנו לב שלא כתוב 'שרץ' כי הדדגים לא מתו במבול ולא היה צריך להכניס אותם לתיבה. **שָׁנִים מְפֹל יָבֵאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיִת** – בשביל שאתה תחיה אותם, כי אתה תדאג להם כמו שאתה דואג לעצמך, על מנת שישארו בחיים (רמב"ן בפסוק הקודם). הקשנו: כאן כתוב יבואו אליך, ולעיל כתוב תביא? רמב"ן – כשיבואו תעזור לה בכניסתם לתיבה (נ"ל שבא לענות על הסתירה הנ"ל). אבע"ז והעמ"ד – עד לתיבה באו לבד, אך נח הכניסם לתוך התיבה. רמב"ן (ז'ב') – את החיות הטהורות הביא בעצמו.

(כא) **וְאִתָּה קַח לְךָ מִכָּל מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל** – מכל סוג של מאכל שהחיות אוכלות¹⁹. המון המון המון אוכל לשנה שלימה להמון המון חיות. [הרמב"ן בפסוק י"ט אומר שזה נס שכל זה נכנס לתוך התיבה²⁰]. **וְאִסְפַּתְ אֵלֶיךָ** – תאסוף את כל האוכל אליך, לתיבה. **וְהָיָה** – האוכל. **לְךָ וּלְהֵם לְאֹכְלָהּ** – בשביל לאכול.

(כב) **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֹּן עָשָׂה** – הכין את התיבה ואסף אוכל בדיוק כמו שד' אמר לו (רמב"ן) אפילו שדבר זה דרש המון עבודה – לכרות ארזים ולהתקין מהם את התיבה²¹, לזפת, לאסוף כמויות עצומות של אוכל. בנוסף תיארונו את המאמץ הגדול של נח על מנת שלא תהיה חיה כל שהיא שתכחד. שאלנו למה ד' בחר להציל את נח דווקא על ידי בניית תיבה, דבר שלוקח כל כך הרבה זמן? היה אפשר שירד מבול בכל המקומות חוץ מהמקום של נח וכל החיות אשר איתו, או שהיה קורה משהו אחר²²? התשובה היא שלא רק שד' נתן עוד 120 שנה שאולי העולם יחזור בתשובה, אלא שד' רצה שנה יתאמץ ויבנה תיבה, ויסביר לכולם שהולך להיות מבול, אולי בזכות זה יחזרו בתשובה. ואכן בזמן בניית התיבה, ניסור הארזים וכו', שאלו את נח מה הוא עושה וכו', אך זה לא עזר להם.

¹² הוספה: ולמה לא עשה את הסוף משולש ממש? נראה שכך החיבור לא יהיה מספיק חזק ויוכלו להיכנס מים, היה צריך שיהיה חיבור של זוית 90 מעלות.

¹³ אני חשבתי לומר שהפתח היה מזופת לגמרי, אך בדברי רש"י משמע שלא היה מזופת, והמים לא הגיעו לשם, ע"ש ובשפ"ח.

¹⁴ הפעלה: הבאנו בקבוק עם אבני חצץ, הכנסנו מים וראינו איך האבנים קפצו והתבלבלו. (ניסינו באבנים גדולות ודווקא לא הלך, מקווה שבחצץ יצליח).

¹⁵ צ"ע: אמרתי להם שהבנים היו גם צדיקים ולכן נצלו. והילדים מאנו לקבל שחם היה צדיק. וספורנו והאוה"ח בז'א' אומרים שלא היו צדיקים ונצלו בזכות אביהם. ע"ש.

¹⁶ צ"ב פשט בזה.

¹⁷ הרחבה: הדבורה הזאת שעכשיו טיילה בכיתה – אמא של אמא של אמא שלה היא הדבורה שנה הכניס לתיבה. לולי נח והשקעתו הרבה הדבורה לא הייתה נמצאת פה היום.

¹⁸ צ"ע האם באמת נח הכניס יתושים, או שיתושים נכנסו באופן טבעי בהמוניהם לתיבה. הוכחה מהסיפור של הלטה והתולעת.

¹⁹ צ"ב: בספורנו מאכלים שונים למינים שונים. ונראה לי שהוא הסביר קצת אחרת את המילים "אשר יאכל", .

²⁰ צ"ע: האם זה באמת נס? הרי התיבה מאוד גבוהה ורחבה, אין מקום להכניס את הכל? במיוחד שאפשר לומר לפי האבע"ז שהחיות לא אכלו בשר, ונאלצו להסתפק במועט. גם יש לעיין האם לומר זאת לתלמידים כי בכיתה הדגשתי את הגודל העצום של התיבה, ועכשיו להגיד שלא הכל נכנס זה עלול לבלבל קצת, בייחוד שזהו נס שלא כל כך מפורש וברור. וע"פ הרמב"ן ח'ד' באמצעו שם משמע שהתיבה כולה היתה משופעת, מובן יותר שאין מקום לכל האוכל. (וצריך לעיין בדבריו באיזה קומה היה האוכל, דבר שלא ראינו שכתוב במפורש).

²¹ הרחבה: צריך לנסר עץ ארוז, לא במסור חשמלי. אח"כ לחתוך את העץ לאורכו בגודל של 15 מטר. וברוחב של אמה. וזה קרש אחד. צריך 900 קרשים כאלו לשני צידי האורך ולגג. (לגג צריך יותר, כי היה משופע. וכן יש את הרוחב, וכן יש את הקינים שזאת עבודה מאוד קשה לעשות אלפי אלפי כלובים.

²² הוספה: רמב"ן י"ט: היה נס בזה שכל האוכל נכנס לתיבה, אז היה אפשר לעשות נס שהחיות יכנסו ולבנות תיבה קטנה יותר. למה לא עשה כן ד'? כדי שישובו בתשובה, עי"ז שיראו את התיבה הגדולה שבונים. תירוץ נוסף – למעט בנס.

ברק ד' (א) ויאמר ה' לנח בא אִתָּה וְכָל בֵּיתְךָ – המשפחה שלך. אֵל הַתְּבָה פִּי אֲתָךְ – רק אותך. רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה – אז למה בניו נצלו, בגלל שהם הבנים של נח ד' הציל אותם (ספורנו ואוה"ח).

(ב) מִפֶּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה – מנין ידע מהי הבהמה הטהורה? ד' לימד אותך, והתורה לא פירטה לנו. תִּקַּח לָךְ²³ שְׁבַעַת שְׁבַעַת אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ – שבעה זוגות²⁴. ולמה שבעה? כדי להקריב קרבנות²⁵. וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא – דברה התורה כאן בלשון נקיה, כדי ללמדנו איך מדברים. שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:

(ג) גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם – הטהורים. שְׁבַעַת שְׁבַעַת זָכָר וְנִקְבָּה לְחַיּוֹת זָרָע – ילדים. עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ:

(ד) פִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַת – בעוד שבעה ימים. אֲנֹכִי מִמְטִיר – מוריד גשם²⁶. עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִתִּי – ואני אמחה ואכלה. אֵת כָּל הַיְקוּם – את כל הדברים שחיים בעולם (אבע"ז). אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:

(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' – נח בא ליד התיבה, וקיבל את כל החיות שהגיעו, ואסף את החיות שהיה צריך לאסוף (שילוב של אבע"ז ורמב"ן).

(ו) וַנַּח בֶּן שָׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל הָיָה מֵיָם עַל הָאָרֶץ:

(ז) וַיִּבְאֵן נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בָנָיו אֵת הַתְּבָה מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל – בגלל הפחד שהיה להם מהמים של המבול (אבע"ז).

(ח) מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינְנָה טְהוֹרָה וּמִן הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר רָמַשׁ עַל הָאֲדָמָה:

(ט) שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֵל נֹחַ אֵת הַתְּבָה – לפחות שנים, כי מהטהורות היו יותר. זָכָר וְנִקְבָּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֵת נֹחַ:

(י) וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים – אחרי שעברו שבעה ימים. וּמִי הַמְּבּוּל – והמים של המבול. הָיוּ עַל הָאָרֶץ:

(יא) בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנַיִ – חודש חשוון. בַּשְּׁבַעַת עֶשְׂרִי יוֹם לְחֲדָשׁ – בי"ז בחשוון. בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ – נפתחו. כָּל מַעֲיִנַת תְּהוֹם רַבָּה – כל המעיינות שבאו מהמים העמוקים²⁸. דִּיבְרָנוּ עַל מִי תְהוֹם שְׁבָאִים מַעוֹמֵק הָאֲדָמָה, וְעַל מַעֲיִנַת שִׁיּוּצָאִים מִמִּי תְהוֹם. וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם – והחלונות של השמים (חלונות בכאילו, אונקלוס²⁹). נִפְתְּחוּ – ושפכו כמויות גדולות של מים.

(יב) וַיְהִי הַגָּשֶׁם³⁰ עַל הָאָרֶץ – המבול היה על הארץ. אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה – גם ביום וגם בלילה, הגשם התחיל בי"ז חשוון ביום. למה כתוב פה גשם ולא מבול? כי בהתחלה ד' הוריד טיפות קטנות של גשם כדי שאולי העולם יבין שצפוי לרדת מבול וזה יעורר אותו לחזור בתשובה. ד' כל כך לא רוצה לכלות את עולמו, וכיוון שזה לא עזר ד' התחיל להוריד מבול חזק.

(יג) בְּעֶצְמָם הַיּוֹם הַזֶּה³¹ – בעיצומו של היום, כלומר - באמצע היום הזה (תורה תמימה)³², כולם רואים שנח נכנס. בָּא נֹחַ וְשֵׁם וְחָם וְיָפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נֹחַ וְשִׁלְשֶׁת נָשֵׁי בָנָיו אֵת הַתְּבָה:

²³ אומר האוה"ח 'לך' – מכאן למד נח שהבהמות נועדו להקרבת הקרבן.

²⁴ וכך מדויק מזה שכתוב 'שבעה שבעה', ובטמאה כתוב 'שנים'. ובשפ"ח 'י' מחלוקת הסברים. אך נראה יותר שמה שכתבנו זה הפשט.

²⁵ הוספה: אומר השפ"ח: כל אחד מארבעת הזוגות הקריבו בשבילם זכר ונקבה לעולה ולתודה. ועוד הקריבו לחם ואשתו ששימשו בתיבה קרבן חטאת ועולה לכל אחד. נמצא 6 זוגות, וזוג אחרון לפו"ר. כהסבר רש"י מסבירים הרמב"ן והאבע"ז. ומקשה הכלי יקר: והרי לא כל בהמה טהורה ראויה להקרבה? אלא כדי שיהיו הרבה מן סוג זה שאוכלים ממנו שומרי התורה. והספורנו מתרץ את קושייתו שהיו אז הכל כשרים להקרבה.

²⁶ חידה: אפה מוזכר מטר בפרשת בראשית?

²⁷ עד פסוק ט"ז הרב נחום לימד בעקבות ילד חולה.

²⁸ רס"ג: התהומות העצומים. הרב נחום העיר: רבה – גדולים, אונקלוס).

²⁹ הרב יהודה: וחלונות השמים. היה גשם כ"כ חזק כאילו נשפכים מים דרך חלונות בשמים.

³⁰ צ"ע: אני הבנתי שהגשם זה ארובות השמים שנפתחו, אך ב"בינת המקראות" הסביר שזה שני דברים שונים.

³¹ הרב יהודה: באותו יום עצמו שהתחיל המבול אז נכנסו לתיבה לא קודם לכן (רמב"ן). שאלתי את הילדים - למה באמצע היום? הם ענו - בשביל שכולם יראו שמתחיל המבול ואולי יחזרו בתשובה.

³² הר"נ: בעיצומו של היום.

(יד) הָמָה – נח ומשפחתו. **וְכָל הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל הָעוֹף לְמִינָהּ פֶּלַעַף כָּל כָּנָף** – כל ציפור בעלת כנף. לא רק ציפור, אלא גם כל דבר שיש לו כנפיים, לדוגמה חגבים, תרנגולות וכדומה.

(טו) וַיָּבֹאוּ אֵל נֹחַ - מעצמם. **אֵל הַתְּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל הַבְּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים:**

(טז) וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל בְּשָׂר בָּאוּ – ולא שני זכרים או שתי נקבות. **כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר ה' בְּעָדוֹ** – ד' סגר בשבילו. מדוע ד' סגר ולא נח? כדי שיהיה חזק חזק ולא יכנסו מים בכלל (אבע"ז, שד' עזר שלא נפתח שום פתח).

י"ז חֶשׂוֹן (יז) וַיְהִי הַמַּבּוּל – המבול היה³³. **אֲרֶבְעִים יוֹם³⁴ עַל הָאָרֶץ** – התורה מתארת עכשיו מה קרה באותם 40 יום (רמב"ן ח'ד', לא כאבע"ז): שלב א. **וַיִּרְבוּ הַמַּיִם** – היה הרבה הרבה מים. **וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתְּבָה** – המים לקחו את התיבה. **וַתָּרֶם** – והתיבה התרוממה **מֵעַל הָאָרֶץ** – מעל היבשה. אם היו קצת מים התיבה לא הייתה מתרוממת, רק כשיש הרבה מים התיבה מתרוממת (עשינו ניסוי³⁵).

(יח) שֶׁלַב ב. וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם – המים התרבו מאוד. הם גם היו בגבורה – שברו בתים ועצים (רמב"ן). **וַיִּרְבוּ מְאֹד עַל הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתְּבָה** - התיבה שטה. **עַל פְּנֵי הַמַּיִם** – בשלב הזה התיבה כבר מתנדנדת, ישנה זרימה חזקה של המים, ולכן התיבה מתנדנדת.

(יט) שֶׁלַב ג. וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד עַל הָאָרֶץ – עוד יותר התרבו. **וַיִּכְסּוּ כָּל הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם** – ישנם הרים של מאות ואלפי מטרים (שפ"ח א' ורמב"ן ח'ד')³⁶. כל ההרים האלו התכסו לגמרי. גם מי שעלה להר הכי גבוה בכדי להינצל טבע במים (רד"ק, בכור שור, רוקח)³⁷. שמנו לב שבשלב ב כתוב 'מאוד' ובשלב ג' 'מאוד מאוד'.

(כ) שֶׁלַב ד. חָמֵשׁ עָשָׂר אֲמָה מִלְּמַעְלָה – מעל ההרים. **גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים** – כל ההרים הגבוהים כוסו ב15 אמות.³⁸

(כא) וַיִּיָּגַע³⁹ – וימות. **כָּל בְּשָׂר הָרֶמֶשׂ עַל הָאָרֶץ** – כל חיה שהולכת על הארץ (אבע"ז י"ט). **בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל הָאָרֶץ** – הדברים שהולכים צמוד לארץ (מה שנקרא 'רמש', לענ"ד) **וְכָל הָאָדָם:**

(כב) כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו - כל מי שנושם (רא"ם ברש"י). **מִכָּל אֲשֶׁר בְּתַרְבֵּה מָתוֹ** – מכל דבר שנמצא באדמה. התורה רומזת שהדגים לא מתו, שהרי הם לא באדמה. הדגים נושמים חמצן דרך המים (הם בוררים חמצן מהמים). וכיצד לא מתו מהחום של המים? הם נכנסו עמוק בים למקום שלא חם כל כך או שברחו לאוקיינוס (רמב"ן⁴⁰).

³³ יש מפרשים: כאשר היה מבול... (אבע"ז).

³⁴ הרחבה: גזל בגימטריה 40 (כלי יקר).

³⁵ הרחבה: עדיף לקחת משהו יחסית רחב ולהכניס לתוך דלי, ולשפוך מים, רואים שבהתחלה זה לא מתרומם, ורק כשמוסיפים עוד מים זה מתחיל להתרומם, אפשר לראות שגם אחרי שזה מתרומם החלק התחתון בתוך המים. אני לא יודע מה הסיבה המדעית, נראה לי שיש לחץ של האטמוספירה על המים, וזה דוחף את החפץ כלפי מעלה, וככל שיש לחץ אטמוספירי יותר גדול אז זה מרים אותו יותר.

³⁶ צ"ע דהרמב"ן מקשה על רש"י אם בכל 4 ימים ירד אמה, איך יכול להיות שתוך 60 ימים חרבה הארץ, וצ"ב מה יתרץ רש"י, בכל זאת יותר קל יהיה לומר שלא היו הרים כל כך גבוהים. וצ"ע.

³⁷ צ"ב לחפש המקור.

³⁸ צ"ע: מה קרה בכל 150 יום. בפשטות מפרק ח' פסוק ב' נראה שהמשיכו לרדת מים. אך זה קשה, כי אם כן התיבה היתה גבוהה הרבה יותר מ15 אמה מעל ההרים הגבוהים, ואין זה שיטת רש"י? ואפשר לתרץ בשני כיוונים: א. כל ארבעת השלבים שקראנו בפסוקים האלו לא קרו בתוך 40 יום אלא בתוך 150 יום, וכן דעת האבע"ז (אלא שהוא סובר שה40 יום הם חלק מה150). אחרי 40 יום התיבה עוד הייתה על הקרקע (אבע"ז ט"ז), ואח"כ נגמר המבול, אך עדיין המעינות היו פתוחים והמשיכו לרדת מים עוד קצת. אך זה קצת פחות מתאים ללשון הפסוק, ורש"י לא הזכיר זה. ועוד – ד' אמר שהמבול יהיה 40 יום ובפועל הוא היה עוד 150 יום! אפשרות ב. ויגברו המים זה לא שירד עוד גשם אלא שנשאר בגבורותם. המעינות נשארו פתוחים ולכן המים לא חזרו חזרה לתוך המעינות. וגם לא התאדו המים, וכ"כ הרמב"ן ח'ד' ע"ש באריכות דבריו. הרב נחום הסביר הסבר שלישי: ב150 יום האלו המשיכו לצאת המים, אך למה המים היו באותו גובה? בגלל שבד בבד גם היה אידיוי של המים וזה השאיר את זה באותו גובה, וקשה לי להבין דבר זה – מנין שזה נשאר באותו גובה? יש עוד להעיר הערה צדדית שאיני מבין למה היה צריך את תגבורת המים, הרי כבר 40 יום העולם נמחה?

³⁹ פתיחה: סיפרתי שאתמול היה מבול והכל מת, ונשאר משהו אחד שלא מת ולקחתי ממנו והבאתי לפה. הם ישר ידעו שזה דגים, אמרתי נשנן ואראה לכם – הראתי את הדגדגים. אח"כ אמרתי להם – אפה זה כתוב בפסוקים? שיננו עד סוף הפרק והם לא ידעו. הסברתי, שיננו, הסברתי, שיננו, הם נתנו רעיונות מאיזה מילים לומדים זאת, וכך הסברתי עוד ועד את הפסוקים – עד שגילו את דברי רש"י על "בחרבה".

⁴⁰ הסבר נוסף ברמב"ן: המבול היה על הארץ ולא באוקיינוסים, והדגים שנשארו בחיים זה הדגים שבאוקיינוסים.

(כג) וַיִּמַח – וימחק, ויכלה. **אֶת כָּל הַיְקוּם** – את כל האנשים והחיו, לא הצמחים (תיב"ע, ספורנו). **אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ** – והם נמחקו לגמרי מן הארץ. המים היו רותחים ולכן לא נשאר כלום מכל הדברים שהיו אפילו בצים של העופות נמחו (רמב"ן). **וַיִּשְׂאָר אִךְ נֹחַ**⁴¹ **וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֵהָ** – רק נח וכל מה שהיה בתיבה נשאר. נח הוזכר, כי הוא העיקר. [יש פה רמז – נח עשה 'אך', כי כאב לו נשיכת האריה. הארכנו לספר על מסירות נפשו של נח לתת לכל חיה את האוכל שלה בזמן שלה, נח ובניו כמעט ולא ישנו].
כִּי נִסְלִיֹו (כד) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ תְּמַשִּׁים וּמָאתַיּוֹם – גם אחר 40 יום ולילה, שהפסיק המבול, עדיין המים נשארו בגבורתם, מי התהום לא חזרו חזרה לתהום והמים לא התאדו, כך נשאר 150 יום (רמב"ן ח'ד').

פְּרָק ח' (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ – ד' זכר את כל הדברים הטובים שנח עושה⁴², והוא כל כך רוצה שנח יוכל לצאת מן התיבה ולחזור לחיות בעולם. כמובן, אין הכוונה שעד עכשיו ד' לא זכר, אלא שעד עכשיו היה צריך למחות את העולם, ורק אחר שהעולם נמחה יכול ד' להתחיל להוציא את נח מן התיבה. **וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֵהָ** – ד' זוכר את החיות והבהמות, שהרי ד' לא ברא את העולם כדי שיחרב, ד' אוהב את העולם וחפץ בבניינו (רמב"ן). **וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ** – ד' הביא רוח שעברה על כל הארץ. **וַיִּשְׁפּוּ הַמַּיִם** – והמים נחו. עד עכשיו, כל ה-150 יום שאחרי ימי המבול המים התגברו כל הזמן, ולא חזרו לתוך התהום, עכשיו, כשד' הביא רוח על הארץ, הרוח עצרה את המים שלא יתגברו, ומעתה יכולים המים לרדת לאט לאט (רד"ק).

(ב) וַיִּסְכְּרוּ – ויסגרו (תיב"ע)⁴³. **מֵעֵינַת תְּהוֹם** – כל מי התהום חזרו חזרה למעיינות. **וְאֶרְבַּת הַשָּׁמַיִם** – גם נסגרו. **וַיִּפְּלֵא**⁴⁴ **הַגְּשָׁם מִן הַשָּׁמַיִם** – ד' עצר את הגשם⁴⁵. בכל ה-150 יום אפילו שלא ירד מבול, ס"ס לפעמים ירד גשם טבעי, עכשיו, ד' רוצה שנח יוכל לצאת כמה שיותר מהר מן התיבה לכן ד' עשה שלא ירד גשם בכלל (רמב"ן). יותר מזה – המים מתאדים, וזה היה צריך לגרום להרבה עננים וגשם, וגם את זה ד' עצר (מלבי"ם).

א' סיון (ג) וַיָּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ – המים חזרו מעל הארץ לתוך האדמה. **הַלֹּוֹךְ וַיָּשׁוּב** – חזרו עוד ועוד בלי הפסקה. **וַיִּתְּסְרוּ הַמַּיִם** – המים התחילו לרדת ולהיחסר. **מִקְצָה** – מסוף⁴⁶ **תְּמַשִּׁים וּמָאתַיּוֹם** – כשעברו 150 יום מסוף המבול, סך הכל מתחילת המבול זה יוצא שעברו 190 יום, שזה יוצא מא' סיון.

י"ז סיון (ד) וַתִּנַּח הַתְּבֵהָ – התיבה התיישבה. **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי** – שביעי לחודש בו נגמר המבול. **בַּשְּׁבַעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ** – י"ז סיון, בדיוק שבעה חודשים מתחילת המבול. **עַל הָרִי אֲרָרַט** – הרים גבוהים מאוד.

א' אב (ה) וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֹּוֹךְ וְחָסוּר – המים חסרו בלי הפסקה עוד ועוד. **עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי** – העשירי מתחילת המבול, חודש אב. **בְּעֲשִׂירִי** – בחודש העשירי – חודש אב. **בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ** – א' אב נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים – הגבוהים.

י' אלול (ו) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם – בסוף ארבעים יום מאז שנראו ראשי ההרים (נראה שזה י' אלול)⁴⁷. **וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת חַלּוֹן הַתְּבֵהָ אֲשֶׁר עָשָׂה** – כי רצה לבדוק האם כבר אפשר לצאת⁴⁸.

(ז) וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יְצוֹא וַיָּשׁוּב – הוא יצא עשה סיבוב מסביב התיבה וישר נכנס, ושוב יצא ונכנס ושוב יצא ונכנס. **עַד יִבְשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ** – כך הוא עשה עד שיתייבשו המים מהארץ⁴⁹.

⁴¹ כששינו פסוק זה כל פעם שהגענו למילה אך, תפסתי את הרגל וצעקתי 'אך', אמרתי להם – מחר נגיד לכם למה קראתי את זה כך.

⁴² אולי עדיף להסביר כמו הרב יהודה שזכר את הבטחותיו.

⁴³ הרחבה: דיברנו מה זה סכר, סיפרנו על סכר דגניה, שפתחו אותו לפני כעשרים שנה.

⁴⁴ הרחבה: דומה למילה בית כלא.

⁴⁵ הוספה: ויכלא אינו מלשון ויכל, גמר,, אלא כמו בית כלא, ד' מנע. וכך כתב רש"י, ומפה שזה לא שירד גשם ועכשיו ד' הפסיק אותו, אלא – בדומה לרמב"ן שהגשם באופן טבעי היה אמור לרדת וד' הפסיק אותו.

⁴⁶ חידה: אפה עוד כתוב מילה דומה ל'מקצה'? ויהי מקץ ימים עם קין והבל. קץ כל בשר, ויהי מקץ שנתיים ימים.

⁴⁷ צ"ע: איך מחשבים 40 יום? רש"י בפסוק ג' כותב שבכ"ז כסליו פסקו הגשמים. הגשמים התחילו ב"ז חשוון. א"כ 40 יום זה כולל היום הראשון והאחרון. וצריך עוד לחשב. בכל אופן אם נספור שה-40 יום נגמרו ב"א אלול, לא ברור איך עם 3 שבועות נגיע לא' תשרי. וצע"ע.

⁴⁸ צ"ע: קשה לי כמה קושיות: א. למה לא פתח נח את החלון כבר כשהפסיק לדרת המבול, או לכל הפחות כשהמים לא היו בגבורתם, הרי מים לחלון לא יכנסו? ב. מנין הוא ידע שעכשיו כן כדאי לפתוח? ג. למה לא יכל להסתכל מן החלון ולראות מה המצב למטה? ד. למה לא נחה היונה בראשי ההרים? (רמב"ן ט' עונה על זה) ה. איך יכול להיות שלקח כל כך הרבה זמן מאז שהתיבה נחה על הרי אררט עד שנגלו ראשי ההרים, ולעומת זאת מאז שנגלו ראשי ההרים עד שהאדמה יבשה לקח פחות זמן?

⁴⁹ אמנם היה לי יותר פשוט להסביר שהוא יצא ונכנס וזהו. אך מן המפרשים עולה כפי שכתבתי. וצ"ה.

י"ז אלול (ח) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֲתוֹ – הוא שילח את היונה שתצא ממנו. **לְרֵאוֹת** – בשביל לראות. **הֶקְלִי הַמַּיִם** – האם קלו המים, האם המים נתמעטו (רד"ק), כשיש מעט מים הם נקראים קלים, וכשיש הרבה הם נקראים כבדים, כמו שאומרים "גשם כבד"). **מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה** – נח עשה זאת 7 ימים לאחר שהעורב חזר, כמו שמדוייק בפסוק י'.

(ט) וְלֹא מִצְאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ⁵⁰ – היונה לא מצאה מקום להניח את כף הרגל שלה. **וַתָּשָׁב אֵלָיו** – היונה חזרה לנח. **אֶל הַתְּבֵהָ פִּי מַיִם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּקְחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל הַתְּבֵהָ** – היונה לא נכנסה לתוך התיבה, אלא עמדה מחוץ לתיבה ונח הכניס אותה. לא יודע למה היונה לא נכנסה בעצמה. (עיין רמב"ן). אמנם יכלה היונה לנוח על ראשי ההרים הגבוהים, אך היא העדיפה לחזור לתיבה, כי דרך היונים להיות בין האילנות, ואין אילנות בהרים הגבוהים (רמב"ן).

כ"ד אלול (י) וַיִּקְחֵל – נח המתין, חיכה. **עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם** – אחרי 7 הימים שחיכה בין העורב ליונה הראשונה. **וַיִּסָּף שְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מִן הַתְּבֵהָ** – והוא שלח שוב את היונה. באותו זמן היה מתפלל לד' שתתייבש הארץ, הוא כל כך רצה כבר לצאת מהתיבה⁵¹.

(יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב – כשהגיע הערב, לפני השקיעה (לענ"ד). **וַהֲגִיה עֲלֶיהָ זֵית טָרֶף בְּפִיהָ** – עלה זית שרואים עליו שהוא טרוף (רמב"ן)⁵², ומזה ידע נח שהעלה הזה לא נמצא על המים, אלא שהיא טרפה (חטפה) אותו מהעץ. **וַיֵּדַע נֹחַ פִּי קְלִי הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ** – שהמים התמעטו.

(יב) וַיִּקְחֵל – וימתן עוד **שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם** – נראה שנה כבר מאוד רוצה לצאת, והוא מתאמץ להמתין עוד 7 ימים (כ"נ מרש"י, בהבדל בין 'ויחל' ל'וייחל'). **וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה וְלֹא יָסְפָה שׁוֹב אֵלָיו עוֹד**⁵³ – היונה לא הוסיפה לחזור אליו עוד.

א' תשרי (יג) וַיְהִי בְּאַחַת וָשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה – לחיי נח. **בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ** – בא' תשרי (בראש השנה – יום בריאת האדם). **תָּרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ** – יבשו המים מעל הארץ, אבל הארץ עצמה עוד לא יבשה, ויש בוץ (ע"פ אבע"ז). אחרי יום אחד של גשם ישנה שכבה דקה של בוץ, כאן מדובר על מטרים של אדמה מלאה בוץ. **וַיִּסַּר נֹחַ** – נח הסיר, הוציא. **אֶת מִכְסֵה הַתְּבֵהָ** – את כל הקרשים של גג התיבה (ע"פ אונקלוס), ובכך נכנס אור ואוויר לתיבה, נראה שגם על ידי זה יכל נח לראות אם נגמרו המים בכל צדדי התיבה (תלמיד אהוב). **וַיִּרְא**⁵⁴ **וַהֲגִיה תָּרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה**

כ"ז חשוון (יד) וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ – בכ"ז חשוון. **יָבֵשָׁה הָאָרֶץ** – לגמרי, וכעת נח כבר יכול לצאת. [היה זה בדיוק שנה שלמה לפי שנות החמה]. עדיין נח לא יוצא. למה? הוא מחכה שד' יגיד לו לצאת. בניו מפצירים ממנו לצאת, שהרי קשה מאוד להיות בתיבה, אך נח אומר – אנחנו ועושים את רצון ד', הוא אמר לנו להיכנס והוא יאמר לנו לצאת (מדרש⁵⁵)

(טו) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ לֵאמֹר:

(טז) צֵא מִן הַתְּבֵהָ אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּנְשֵׁי בְנֵיךָ אִתְּךָ:

(יז) כָּל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּךָ מִכָּל בֶּשָׂר בְּעוֹף הַבָּיִת וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ הֵיבֵא אִתְּךָ – תגרום להם לצאת. **וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ** – והולידו בארץ. **וּפְרוּ וּרְבוּ עַל הָאָרֶץ** – ודווקא על הארץ, אבל בתיבה לא יכלו לפרות ולרבות, כי כל חיה הייתה בחדר אחר ולא עם בן זוגה.

(יח) וַיֵּצֵא נֹחַ וּבְנָיו וְנָשֵׁי בְנָיו אִתּוֹ:

⁵⁰ הרחבה: למה זה נקרא כף? נראה לי בגלל שזה כפוף, כמו כף מרק. וכן כפכף.

⁵¹ "היה נח עומד בתפילה ואומר ריבון כל העולמים הוציאני מן המסגר הזה כי עיפה נפשי". (תו"ש ח, לט)

⁵² רש"י מסביר עלה שהוא טרף – חטף, בפיה של היונה, והיונה נקראת בלשון זכר ונקבה. נראה יותר פשוט לילדים כהרמב"ן.

⁵³ צ"ע: לכאורה היה צריך לחכות עד למחרת לראות שלא שבה, וא"כ הסרת מכסה התיבה היה למחרת בב' תשרי?!

⁵⁴ קצת משמע שע"י שהסיר המכסה ראה, וצ"ב מה זה הועיל.

⁵⁵ מקור: "כיון שיבשה הארץ ונחה התיבה, אמרו לו בניו נצא מכאן. אמר להם: ח"ו ברשותו של הקב"ה נכנסנו וברשותו אנו יוצאין. וכיון ששמע הקב"ה כך מיד וידבר אלוקים אל נח צא מן התיבה". (תו"ש ח, סד)

⁵⁶ עד סוף הפרק לא ראיתי ראשונים.

(יט) פֶּל הַחַיָּה כָּל הָרֶמֶשׂ וְכָל הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׂ – כָּל הוֹלֵךְ עַל הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחַתֵיהֶם – זָכָר וּנְקֵבָה יָחַד. יֵצְאוּ מִן הַתְּבֵה:

(כ) וַיָּבֹן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה – עֲשׂוּי מִכֶּמֶה אַבְנִים. וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר – מִכָּל סוֹג שֶׁשָׂה זֹוגוֹת. וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ – עוֹלָה מוֹקְרֶבֶת כּוֹלֵה לְד'.

(כא) וַיִּרְחַח ה' אֶת רֵיחַ הַנְּיַחֵחַ – ד' שִׁמְחָה בְּקַרְבָּן. הַתּוֹרָה הַשְּׁתַּמְשָׁה בְּלִשׁוֹן שִׁיחָה לָנוּ יוֹתֵר קָל לְהַבִּין, אֲךָ וּדְאֵי שְׁאִין הַכוּוֹנָה כְּפִשׁוּטוֹ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל לִבּוֹ – לַעֲצֹמוֹ, וְלֹא לְנִבְיָא, וְלֹא לִנְחָה. לֹא אֶסְפָּה לְקַלְלֵ עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם – בְּגַלְלֵ הָאָדָם. כִּי יֵצֵר לִבְ הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו – לְאָדָם יֵשׁ יֵצֵר רַע מֵאִזְ שֶׁהוּא נוֹלֵד. וְלִכֵּן אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא עֵלּוּל לְחַטּוֹא, וְאַחֵר כִּךְ גַּם לְתַקֵּן אֶת דְּרָכָיו. כִּי בְּפִנְיָמִיתוֹ הוּא טוֹב.⁵⁷ וְלֹא אֶסְפָּה עוֹד לְהַפּוֹת אֶת כָּל חַי – אֶת כָּל הַדְּבָרִים שְׁחִיִּים. כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

(כב) עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ⁵⁸ – מֵעַתָּה וְהִלָּאָה, כָּל זִמָּן שִׁישׁ אֶרֶץ, מֵהַ שְׁלֵא הָיָה בִּימֵי הַמְּבֻל. זָרַע וְקָצִיר וְקָרָר וְחֶמֶם וְקִיץ וְחַרֵף – יֵשׁ כֹּאן 6 עֲוֹנוֹת, כָּל אֶחָד חֹדְשִׁיִּים – זֶרַע, חוֹרֵף, קוֹר, קָצִיר, קִיץ וְחוּם. וַיּוֹם וַלְיִלְהָ לֹא יִשְׁבְּתוּ – לֹא יִפְסִיקוּ לְעוֹלָם. זֶה נִכּוֹן בְּעִיקָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

פְּרָק ט' (א) וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם – בְּרַךְ אֹתָם. פָּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ – שֶׁהָעוֹלָם הָיָה מֵלֵא מְכֹם. כְּמוֹ שְׁד' בְּרַךְ אֶת אָדָם וְחוּהַ כִּךְ הוּא מְבָרֵךְ אֶת נֹחַ וּמְשַׁפְּחָתוֹ.

(ב) וּמוֹרָאָכֶם – הַמּוֹרָא שְׁלָכֶם, הַפַּחַד שְׁלָכֶם. וְחַתְּכֶם – הַפַּחַד שְׁלָכֶם. יִהְיֶה עַל כָּל חַיֵּי הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׂ הָאֲדָמָה – בְּכָל מֵה שְׁרוֹמֵשׂ עַל הָאֲדָמָה (אֲבַע"ז), הוֹלֵךְ עַל הָאֲדָמָה. וּבְכָל דְּגַי הַיָּם – גַּם בְּהֵם הָיָה פַחַד מִבְּנֵי הָאָדָם. שִׁמְנֵו לֵב שֶׁאֲכֵן הַחַיּוֹת מִפַּחַדוֹת מִבְּנֵי אָדָם. וְחַיָּה שְׁעוֹקֶצֶת אוֹ נוֹשֶׁכֶת זֶה מִהַפַּחַד שֶׁלָּהּ. בְּיָדְכֶם נִתְּנֵו – כִּי בִידְכֶם נִתְּנֵו (אֲבַע"ז), כִּי אַתֶּם שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם.

(ג) כָּל רֶמֶשׂ – כָּל דְּבַר שֶׁהוֹלֵךְ (אֲפִילוֹ דְּגִים, רַמְב"ן). אֲשֶׁר הוּא חַי לְכֶם יִהְיֶה לְאֲכֻלָּה פְּנִיָה עֵשִׂב – כְּמוֹ יָרֵק עֵשִׂב שִׁיכְלַתֶם לֹאֲכוֹל עַד כֵּה. נִתְּנֵי לְכֶם אֶת כָּל – לֹא כְּמוֹ אָדָם הַרְאִשׁוֹן שֶׁהָיָה אֲסוּר לּוֹ לֹאֲכוֹל בִּשְׂרַר חַיּוֹת.

(ד) לֹאֲחֵר שְׁד' הַתִּיר לֹאֲכוֹל חַיּוֹת, ד' מִלְּמַד שִׁישְׁנָם שְׁנֵי הַגְּבֻלוֹת: אָף – אֲבָל. אֲמַנְם אַתֶּם יִכּוֹלִים לֹאֲכוֹל חַיּוֹת, אֲבָל.. בְּשֶׁר בְּנַפְשׁוֹ דְּמוֹ – בִּשְׂרַר עִם הַנֶּפֶשׁ וְהַדָּם שֶׁלוֹ (כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ, רַמְב"ן וְאֲבַע"ז, דְּלֹא כְּרַש"י וְסַפּוֹרֶנוּ), כְּלוּמֵר לְקַחַת חַתִּיכַת בִּשְׂרַר מִן בְּהֵמָה שְׁעַדִּיִן לֹא מִתָּה אֲסוּר. [אֲבָל בְּהֵמָה מִתָּה מוֹתֵר לֹאֲכוֹל בְּלֵי שְׁחִיטָה] לֹא תֹאכְלוּ – הִרְחַבְנוּ עַל 7 מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ.

(ה) וְאָף – אֲבָל. אֲמַנְם חַיּוֹת אֲפִשֵׁר לֹאֲכוֹל, אֲבָל.. אֶת דְּמָכֶם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם⁶⁰ אֲדַרְשׁ – אֲעַנִּישׁ. אֶת מֵי שְׁפוּגַע בְּדָם שְׁלָכֶם שֶׁזֶה הַנֶּפֶשׁ שְׁלָכֶם, הַחַיִּים שְׁלָכֶם (רַמְב"ן בְּאֶחָד מִהַהֲסָבְרִים). מִיַּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשְׁנוּ – אֲפִילוֹ אִם חַיָּה הִרְגָה אָדָם ד' יַעֲנִישׁ אֹתָהּ, עַל אִף שֶׁהָיָה לֹא אֲשַׁמָּה, כִּיוֵן שֶׁס"ס נַעֲשָׂה עַל יָדָהּ מִשְׁהוּ נוֹרָא (כ"נ בְּרַמְב"ן⁶¹). וּמִיַּד הָאָדָם – אֲעַנִּישׁ מֵי שְׁרוּצָח בְּמִזִּיד בְּלֹא עֵדִים. מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם – מֵי שְׁרוּצָח בְּשׁוּגַג בְּלֵי עֵדִים. וּמִנִּין שְׁכָאן זֶה בְּשׁוּגַג? כִּי אִף אֶחָד לֹא הוֹרַג אֶת אָחִיו בְּמִזִּיד.

⁵⁷ הִרְחַבְנוּ: סִפְרָנוּ עַל מִישְׁהוּ שְׁמִצָּא אֲבָן וְאִמְרוּ לוֹ שֶׁזֶה יְהוֹלָם, וְאִשְׁתּוֹ זִרְקָה אֶת זֶה מִהַחֲלוֹן כִּי חֲשַׁבָה שֶׁזֶה סַתֵּם אֲבָן, וְהוּא לְקַח וּנְיָקָה עַד שֶׁגִּילָה שֶׁזֶה שׁוּוֹה מִמֵּשׁ הִרְבָּה.

⁵⁸ פְּתִיחָה: סִפְרָתִי שֶׁהִגַּעְתִּי לְמִקּוֹם שֶׁם אֲפִשֵׁר לַעֲשׂוֹת מִיּוֹז רַק לִ3 חוֹדְשִׁים רְצוּפִים, וַיֵּשׁ 4 אֲפִשְׁרוּיֹת קָר, חֶם, קָצֵת קָר וְקָצֵת חֶם. שְׁאֵלָתִי מֵתִי אֲדַלֵּיק כָּל מִצְבָּב רְאִינוּ מֵהֶם 4 הַעֲוֹנוֹת, וּמִשֶׁם הִגַּעְנוּ לִ6 הַעֲוֹנוֹת שְׁכַתּוּבוֹת פֶּה בְּתוֹרָה.

⁵⁹ פְּתִיחָה: רִשְׁמִתִּי עַל הַלּוּחַ בְּצַד אֶחָד: 1.2.3. א.ב.ג.ד. וּבְצַד הַשְּׁנֵי מִ1 עַד 613 (בְּדִילוּגִים) וְלִמְעַלָּה "בְּרוּךְ הוּא אֱלוֹקֵינוּ שֶׁבְּרָאֵנוּ לְכַבּוּדוֹ וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים". שְׂרָנוּ אֶת הַשִּׁיר. אַח"כְּ שִׁינְנוּ אֶת הַפְּסוּקִים וְהֵם הִיוּ צְרִיכִים לְהַבִּין מֵהַ קֶשֶׁר. הַסְּבָרָתִי אֶת הַפְּסוּקִים וְשׁוֹב שִׁינְנוּ, אַחֲרֵי רְמִזִּים שְׁלֵי הֵם הִבִּינוּ מֵהַ כְּתוּב עַל הַלּוּחַ. אוֹ כְּתָבְתִי אֶת מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ: 3 עֲבִירוֹת הַחֲמֻרוֹת. וְגַם אֲבָר מִן הַחֵי, בְּרֶכֶת ד', גּוֹל, דִּינִים. (אֶת הָאוֹת ב' לֹא כְּתָבְתִי וּנְתִי לֵהֶם חִידָה לְשִׁאוֹל רְבָנִים בְּת"ת. אֲמַרְתִּי לֵהֶם שֶׁבְּפִסּוּקִים שֶׁלָּנוּ יֵשׁ 3 מִן הַמִּצְוֹת, וְהֵם הִיוּ צְרִיכִים לְדַעַת מֵהֶם וּבִאִיזָה פְּסוּקִים זֶה כְּתוּב. כִּךְ לְמַדְנוּ לְהַדִּיל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, וְלִהְכִּיר אֶת הַמִּצְוֹת שִׁישׁ לְגוֹיִים.

⁶⁰ רַמְב"ן: דְּמַכְם נַפְשׁוֹתֵיכֶם, כְּלָדוּמֵר – דְּמַכְם שֶׁהוּא נַפְשׁוֹתֵיכֶם. דְּמַכְם כְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם – שֶׁהֵם בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם – לֹא דֵם אִיבְרִים. סַפּוֹרְנוּ: בְּשִׁבִּיל נַפְשׁוֹתֵיכֶם, אֲבָל בְּע"ה, לֹא נוֹרָא כָּל כִּךְ אִם יָמוּתוּ.

⁶¹ יוֹתֵר נֹרָאָה שְׁכוּוַנְתּוֹ שֶׁבָן נֹחַ מַחֲוִיִּב לְהוֹרְגָה כְּמוֹ שׁוֹר הַנֶּסְקָל.

(ו) **שִׁפְךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם** – מי ששופך דם, הורג מישהו במזיד, אבל – באדם, שהיה זה לפני בני אדם שראו את זה. **דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ** – על השופטים של הגויים להרוג אותו. ומה זה שונה מלהרוג בהמה בכדי לאכול אותה? עונה התורה: **כִּי בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם** – כי ד' ברא את האדם בצורה שהוא הכי אוהב. אנו רואים כמה ד' חפץ בחיים של האדם.

(ז) **וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ** – ד' מצווה את נח ובניו, ולא רק מברך כפי שעשה בפסוק א'. כמה נורא לרצוח וכמה חשוב להרבות חיים (ע"פ ספורנו). **שָׂרְצוּ בָאָרֶץ** – תולידו בארץ (אונקלוס). **וּרְבוּ בָהּ**:

(ח) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ וְאֶל בְּנָיו אִתּוֹ** – ד' התנבא לנח והוא אמר לבניו (רמב"ן, אבע"ז בפירושו אחד). **לֵאמֹר**:

(ט) **וְאֲנִי הִנְנִי מְקִיָּם** – מקיים. [מקיים הכוונה מעמיד – שיהיה יציב וקיים]. **אֶת בְּרִיתִי** – ברית זהו דבר שלא משתנה, לא משנה מה יקרה, וכיצד יתנהגו בני האדם. **אֶתְכֶם וְאֶת זַרְעֲכֶם אֲחֲרֵיכֶם** – ועם (אונקלוס ואבע"ז) הילדים שלכם שיבואו אחריכם.

(י) **וְאֶת – וְעַם כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה** – נפש שיש לה חיים. **אֲשֶׁר אֶתְכֶם** – התורה מפרטת: **בְּעוֹף בַּהֲמָה וּבְכָל חַיַּת הָאָרֶץ אֶתְכֶם** – חיות שנמצאות אתכם כמו כלב וחתול. **מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ** – גם חיות שלא נמצאות אתכם. הקב"ה כרת את הברית הזאת עם כל החיות, כאן אנו רואים כמה ד' רוצה וחפץ בכל הבריות ובכל סוגי הבהמות והחיות.

(יא) **וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי** – אני אעמיד ואקיים את הברית שלי. **אֶתְכֶם וְלֹא יִכְרַת** – ולא ימות. **כָּל בְּשָׂר – כָּל הָעוֹלָם**. אבל מקום מסויים בעולם יכול להכלות, כמו הצונאמי. (ע"פ האוה"ח⁶²) **עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ** – להרוס את הארץ, כי גם שיחות הארץ בלי הריגת כל בני האדם לא יהיה (ע"פ האוה"ח).

(יב) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת הַבְּרִית** – הסימן שאני עושה בשביל לזכור את הברית (רמב"ן⁶³). **אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אֶתְכֶם** – שמנו לב לכך שבדרך כלל ד' כורת ברית עם ישראל – ברית בין הבהמות, ברית התורה והארץ. כאן ישנה ברית מיוחדת עם כל היקום. **לְדַרְת עוֹלָם** – דור אחר דור לעולם.

(יג) **אֶת קִשְׁתִּי נֹתַתִּי בְּעֶנְן** – אעשה את הקשת שתהיה בתוך הענן, דבר שלא היה עד עכשיו (אבע"ז⁶⁴) הקשת זהו דבר עשוי חצי עיגול, כמו קשת לצייד, וכמו קשת ששמים על השיער. **וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ**⁶⁵:

(יד) **וְהִיְתָה בְּעֶנְנֵי עֶנְן** – כשאני אעשה ענן על הארץ וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעֶנְן – הקשת תראה בתוך העננים. התורה מדגישה שהקשת תהיה רק כשיש עננים, ולא יהיה קשת לדוגמא בקיץ. כאשר עננים מורידים גשם, אך השמש לא מכוסה בעננים, ההשתקפות של המים בקרני השמש יוצרת את צבעי הקשת. [אפשר לומר שכשיש עננים אולי נחשוש שהעננים האלו יביאו מבול? אומר הקב"ה – אעשה קשת, ואז זה יזכיר שלא יהיה מבול. מלבי"ם].

(טו) **וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בְּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל בְּשָׂר** – להרוס את העולם. שמנו לב שד' חוזר ואומר שוב ושוב על כריתת הברית מפני חשיבותה הגדולה.

(טז) **וְהִיְתָה הַקֶּשֶׁת בְּעֶנְן וְרִאִיתֶיהָ** – ואני אראה אותה (רס"ג, כלי יקר). **לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בְּשָׂר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ**:

(יז) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ זֹאת** – הראה לו קשת, לכן אומר לו – "זאת". **אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבֵין כָּל בְּשָׂר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ** – אמנם דעת המשנ"ב שלא ראוי לפרסם שיש קשת (אך הברית כהונה חולק⁶⁶, ואומר הרב מלמד שנראה שכך נוהגים). ואולי הטעם

⁶² שם דקדק שדווקא כל העולם לא יכלה, אבל אומה מסויימת כן, ע"ש בדבריו באורך.

⁶³ וזה לשונו: "כי כל הדבר הנראה שיושם לפני שנים להזכירם ענין נידור ביניהם יקרא אות, וכל הסכמה ברית".

⁶⁴ וכן אומר הרמב"ן שזה פשט הפסוקים. אלא שכיוון שהיוונים מסבירים את העניין המדעי, אומר הרמב"ן "על כרחנו נאמין" להם, וצריך לומר שהקשת היתה תמיד, וד' אמר שזה יהיה בתור סימן זיכרון מעתה והלאה. וכך דעת הרס"ג שמביאו האבע"ז. ובפסוק י"ד מתרץ האבע"ז דברי היוונים ואומר – שאולי אחרי המבול ד' חיזק את אור השמש. וצ"ע מה עדיף להסביר לתלמידים. אך הרד"ק מסביר כאבע"ז שאור השמש התחזק. וכן דעת המלבי"ם והתולדות יצחק שהחידוש הוא שהקשת היא בענן ולא סתם, וזה נוצר מכך שהעננים פחות מעובים.

⁶⁵ רמב"ן ורבינו בחיי: כי הקשת אינה מופנה כלפי הארץ אלא כלפי השמים, להראות שהחיצים לא מופנים אלינו.

⁶⁶ בספר 'ברית כהונה' (או"ח ח"א, מערכת ק אות ג, מובא בספר 'מנהגי ג'רבא', מאת הרב משה כהן): המנהג פשוט פה דכל מי שרואה הקשת אומר לחבירו או לחבירו לברך על זה ומ"ש ה' כף החיים ז"ל ס' רכ"ט אות א' בשם הח"א והא"ח דאין להגיד לחבירו שיש קשת משום מוציא דבה. לע"ד אינו נראה דאדרבא אנחנו שמחים ונותנים תודה וברכה לה' אשר בחסדו כרת הברית הזאת שלא להשחית את עולמו עוד. וכ"ן דעת רבותינו בגמרא ובפוסקים ודעת הראשונים שתיקנו ברכה זו. ועוד דאדרבא טפי עדיף להגיד לזולתו כדי שכל אחד הרואה אחד

כי איננו שמחים במצב בו היה ראוי העולם להיחרב⁶⁷, אך נראה לי שודאי אנו גם שמחים בקשת, בהיותה מראה כמה הקב"ה חפץ בעולמינו. אנו שמחים מצד אחד, ועצובים מצד הצורך שלנו בקשת. כנלענ"ד⁶⁸.

(יח) וַיְהִי בְּנֵי נֹחַ הַיְצָאִים מִן הַתְּבֵה שֵׁם וְחָם וְיִפֶּת – שם הזכר ראשון כי הוא החשוב. **וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן** – התורה מדגישה שחם היה מתנהג בדומה לבנו כנען (אבע"ז). יש לתורה חשיבות גדולה ללמד אותנו מיהו כנען, כי בעתיד התורה תזהיר אותנו הרבה לא ללמוד מהכנענים, כשיבואו לא"י (אבע"ז).

(יט) וְשִׁלְשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל הָאָרֶץ⁶⁹ – ומשלושת אלה התפזרו בני האדם (תיב"ע) בכל הארץ⁷⁰.
הקדמה: דיברנו על כך שהיה עוד מישהו שנכנס לתיבה חוץ ממשפחת נח – היצר הרע⁷¹. ד' לא כילה את היצה"ר, נראה הדבר שהקב"ה רוצה שיהיה לנו יצה"ר ונתגבר עליו. גם לנח יש יצה"ר וגם לשם – אלא שיש מי שמתגבר עליו ויש מי שלא. אנחנו נלמד ונכיר מי היה חם, ולעומתו מי היה שם. **(כ) וַיִּחַל נֹחַ** – נח התחיל (רמב"ן). **אִישׁ הָאֲדָמָה** – המומחה בענייני האדמה (אבע"ז). **['איש' – הכוונה שהוא הבעלים של האדמה, אחראי על האדמה.] וַיִּטַּע כָּרֶם** – נח נטע כרם גפנים. למה נח לא הסתפק בכמה עצי גפן? כי הוא רצה להכין יין, בשביל זה צריך הרבה עצי גפן. נח היה הראשון שהכין יין (רמב"ן ורד"ק). נח חושב יותר מדי על עניינים של חול, ולא על דברים רוחניים. חז"ל מלמדים אותנו שנח היה צריך לעסוק בדברים רוחניים יותר [הזכרנו שהמילה "ויחל נח" מזכירה שהוא עשה מעשה חולין].

(כא) וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל – נח התגלה, נח הוריד את בגדיו בלי ששם לב למעשיו (לשון התפעל, רש"י). **בַּתּוֹךְ אֶהְלֶה** – בתוך האוהל שלו.

(כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנַעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו – את המקום הצנוע של אביו. ערווה זה דבר שצריך להיות מכוסה. **וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי אָחָיו בַּחוּץ** – לא רק שחם לא מכסה את אביו, אלא הוא יוצא החוצה ומספר בשמחה (ע"פ ספורנו) לאחיו על מה שהוא רואה, הוא לא סיפר להם לאוזן אלא "בחוץ"⁷², לא היה אכפת לו שכולם ישמעו (רמב"ן י"ח ע"פ אונקלוס. ועיין ספורנו).

(כג) וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֶּת אֶת הַשְּׂמֵלָה – הבגד / השמיכה. שם חשב על הרעיון, והוא ביקש מיפת שיצטרף אליו, לכן כתוב בלשון יחיד. **וַיִּשְׁמְעוּ עַל שָׂכָם שְׁנֵיהֶם** – על הכתף (תיב"ע) של שניהם. **וַיִּלְכוּ אַחֲרָיִת** – הם לא הלכו קדימה בעצימת עיניים אלא אחורה, כדי להקטין כמה שיותר את הביזוי של אבא שלהם (לענ"ד). **וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָיִת** – כשהגיעו קרוב למקום הערווה⁷³ הם גם הסבו את פניהם, על מנת שלא יראו בטעות את ערוות אביהם. **וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ**:

(כד) וַיִּיקֶץ נֹחַ מֵיֵינוֹ – נח התעורר מהשכרות שנגרמה מהיין שהוא שתה. נח לא ישן, אך שיכור דומה למישהו ישן (כי ההרגשות רדומות, רד"ק), והוא התעורר מהשכרות⁷⁴. **וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ** – כנראה ששם ויפת סיפרו לו, או שהוא זכר, כי אמנם הוא היה שיכור, אך הוא היה ער. **בְּנוֹ הִקְטָן** – קטן במעשים, שיש לו מעשים מקולקלים. אבל באמת חם היה הגדול.

השומע ישימו לב לשוב אל ה'. כי בראותם כזאת יכירו וידעו כי העולם כולו במצב קשה ונורא לולי רחמי וחסדיו ברוך הוא. לכן לענ"ד יפה נהגו פה להגיד.

⁶⁷ כ"ג מדברי החיי אדם שהביא זאת על דין הוצאת דיבה. אבל על עצם ההסתכלות המרובה בקשת הטעם שונה – הגמרא אומרת שעיי"ז הוא לא חס על כבוד קונו, כי בזה מתגלה כבוד ד'.

⁶⁸ מתוך פניני הלכה: אמרו חכמים שאין ראוי להסתכל בקשת, מפני שהקשת מגלה את כבודו ואת בריתו של ה', וכל המסתכל הרבה בקשת אינו חס על כבוד קונו. אבל ההסתכלות קצרה כדי לברך את הברכה ודאי מותר. ויש אומרים, שמאחר שאין ראוי להסתכל בקשת, הרואה אותה יברך, אבל אין ראוי לומר לחבירו שיש קשת מ"ב רכט, א. (ויש אומרים להיפך, שאדרבה נכון לומר לחבירו שיראה את הקשת, כי לכך נועדה, להזכיר לבני האדם שבזכות הברית – ה' מקיים את העולם ויתעוררו לתשובה) ברית כהונה מערכת ק, ג (וכמדומה שכך נוהגים).

⁶⁹ הוספה: אומר המלבי"ם: משם הטוב, מיפת המועיל ומחם הערב. ע"ש.
⁷⁰ הרחבה: פצצה נקראת כך כי הכל מתפזר.

⁷¹ הר"ן: ? (כלומר – כדאי להזכיר יצה"ר לילדים!)

⁷² כך לשון הרמב"ן, והוסיף לשון שאמרו ברבים. אך תמוה, שהרי לא היו כל כך אנשים, ואויל זה עניין של תחושה – להיות בחוץ ולהגיד בקול כזה דבר זה ביטוי של ביזוי.

⁷³ הר"ן: לנח ולא למקום הערווה, לא הבנתי למה.
⁷⁴ הרחבה: עד עכשיו הסברנו שקץ זה סוף. אפשר להסביר שכאן זה סוף השינה או סוף השכרות.

(כה) קללה לכנען: וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנָעַן – כנען מקולל. עֶבֶד עֶבְדִּים – עבד גמור, יש פה כפילות להדגיש (ע"פ ספורנו). יְהִיָּה לְאֶחָיו – לאחים של חם⁷⁵. למה נח קילל את כנען ולא את חם? כי ד' בתחילת הפרק בירך את חם, ולא שייד לקלל אותו. לכן הוא קילל את הזרע של חם, לכן הוא מקלל את כנען, וברור שהכוונה לכל זרעו של חם. (רבינו בחיי ועוד).

(כו) ברכה לד': וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם – נח מברך את ד', שבנו שם לומד מדרכיו של ד', ומתנהג בדרך ישרה. [כמו אבא שמקבל פתק טוב על הבן שלו והוא מודה לד' על זה]. אך בעצם יש פה ברכה גם לשם, שד' הוא אלוקי שם (רש"י כפשוטו). וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לְמוֹ – להם, למשפחה של שם (רמב"ן). ולכן מתאים שכנען יהיה עבד, במיוחד של שם.

(כז) ברכה ליפת ולשם: נִפְתָּה אֱלֹהִים לְיַפֵּת – ד' ירחיב את גבולו של יפת, שיהיה לו שטח גדול לגור בו. וַיִּשְׁכַּן – ד' ישכון, יגור, השכינה תשרה. בְּאֶהְלֵי שָׁם – אפה זה? בבית המקדש אצל עם ישראל. וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לְמוֹ – להם, לשם ויפת.

(כח) וַיְחִי נֹחַ אַחֵר הַמְּבֹול שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה – חידה: מה זה קשור לגודל התיבה?

(כט) וַיְהִי כָּל יְמֵי נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה⁷⁶ וַיָּמָת:

ברק י' (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת⁷⁷ – הילדים של בְּנֵי נֹחַ שָׁם חָם וַיְוֹלְדוּ לָהֶם בְּנִים אַחֵר הַמְּבֹול – כי כל מי שהיה לפני המבול מת.

(ב) בְּנֵי יַפֵּת גֹּמֵר וּמְגוּג וּמְדֵי וַיִּנּוּן וַתְּבֵל וּמִשְׁפַּח וַתִּירָס⁷⁹ – יכול להיות שהיו עוד בנים ליפת. אך התורה רשמה את הילדים שמהם יצאו עמים (רמב"ן ז' וספורנו ו'). מכל בן יצא עם. ראינו שסה"כ יש 70 אומות, לכל אומה יש שפה משלה, אם כן ישנם 70 שפות (רשב"ם ט"ו) [יפת – 14, חם – 30, שם – 26]. שמנו לב ליון – קשור לחנוכה, תירס זה פרס, מגוג זה גרמניא (תרגום ירושלמי). החלוקה לשפות תהיה רק אחר דור הפלגה.

(ג) וּבְנֵי גֹמֵר אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וַתְּגַרְמָה: (ד) וּבְנֵי יִנּוּן אֵלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וְדַדָּנִים⁸⁰ – התורה לא כתבה מי היו בני מדי או תובל, כיוון שמהבנים האלו לא יצא עם, כולם נשארו עם אחד – המדיים, או התובלים.

(ה) מֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם – בני יפת גרו אחרי דור הפלגה באיים, כלומר בארצות רחוקות מעבר לים (ואין הכוונה כאן ליבשות בתוך הים⁸¹) כל עם באי אחר – נפרדים אחד מהשני. היה להם שטח גדול מאוד כמו שברך נח – "יפת אלקים ליפת" (רמב"ן). אִישׁ לְלִשְׁוֹ – נפרדו גם בכך שלכל עם היתה שפה שונה. לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵיהֶם – הם נפרדו גם למשפחות בעמים שונים, לכל עם כמה משפחות (העמ"ד).

(ו) וּבְנֵי חָם פּוּט וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנָעַן – אנחנו מכירים את מצרים וכנען ברשעותם הגדולה.

(ז) וְכוֹשׁ יָלַד אֶת נִמְרֹד – אפילו שלא יצא ממנו עם, התורה הזכירה אותו כי הוא היה איש מפורסם (רמב"ן וספורנו), ולכן התורה מפרידה אותו משאר אחיו המנויים בפסוק הקודם. הוא הַחַל לְהִיּוֹת גֹּבֵר בְּאַרְצֵי – הוא התחיל להיות גיבור לדברים רעים [כמו שהיה אנוש לפני המבול, כך אחר המבול, אחר שחזרו לדעת שהכל מד' קם נמרוד ומרד]. [הזכרנו – "איזהו גיבור (אמיתי) הכובש את יצרו"]. כשמו כן הוא "שהמריד כל העולם במלכותו של הקב"ה" (חולין פט). הדגשנו שהוא לא סתם גיבור אלא היה מלך ששולט על אנשים (העמ"ד). עד עכשיו לא היו מלחמות, לא היה כזה דבר מלך, הוא המציא את הדברים האלו (רמב"ן, רד"ק, מלבי"ם).

⁷⁵ הוספה: ודאי שגם מיפת ושם יש עבדים, אבל מהות של עבד זה בחם. ובעיקר בכנען, לכן סתם עסד נקרא עבד כנעני (העמ"ד).

⁷⁶ הוספה: יש לשאול, הרי נח יצא מהתיבה בגיל 601 ואם נוסף 350 יהיה 951? וצ"ל שהשנים לא היו שלימות, וכן כותב האבע"ז: יכא מטעם אחר. בפשוטו של מקרא: א"אחר המבול" הכוונה אחר תחילת המבול. והחזיקוני וצורר המור מפרשים ששנת המבול לא נמנתה.

⁷⁷ חידה: בתחילת הפרק חדתי חידה, מי לא היה עם, בסוף הם ענו.

⁷⁸ חידות: שם של עם שמתחיל באות ח' וכו'. כמו כן עמים שמוזכרים בארבע הנהרות (כוש, אשור, חוילה)

⁷⁹ הפעלה: לחיזוק השינון כתבתי על הלוח את ראשי התיבות של בני חם, התלמידים היו צריכים להגיד מה זה האותיות האלו. אח"כ אמרתי להם שאפשר לשנון דרך הלוח (קצת קשה), היה בזה רעיון טוב, כי בכך יכולתי לכתוב את כל 70 עמים על הלוח בקצרה, כי כתבתי רק את האות הראשונה.

⁸⁰ הגר"א בפירושו לספר דברי הימים כותב ששם היה כת ודודן.

⁸¹ פשוטו של מקרא, וכמו בישעיה מא: ה ראו איים וייראו קצות הארץ ויחרדו, ובדומה ללשון "מדינת הים". וצריך מקור מפורש לזה, ומסברא נראה כך מאוד.

(ט) הוא הָיָה גִבּוֹר צֵיד לְפָנָי ה' - כמו שציד תופס את החיות שלא יהיו חופשיות, כך נמרוד היה עושה לאנשים שלא יוכלו להיות חופשיים לעבוד את ד' אלא משכנעם ומכריחם לעבוד ע"ז. הוא היה אומר להם - תתרחקו מדרכיו של שם, לכו אחרי (ת. ירושלמי). **עַל פֶּן יֵאָמֵר** - בדורות מאוחרים יותר. אם יש מישהו שמתנהג רע היו אומרים עליו - **כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צֵיד לְפָנָי ה'** - הוא גיבור ציד כמו נמרוד. (לצערינו יש כאלו שקוראים לבן שלהם נמרוד)

(י) וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּבָל - העיר הראשונה שמלך בה הייתה בבל, ואח"כ שלט על - **וְאָרְדָּה וְאָפַד וְכַלְנֵה בְּאֶרֶץ שׁוּנְעָר:**

(יא) מִן הָאֶרֶץ הַהִוא יֵצֵא אֲשׁוּר - אשור לא רצה את ה"חינוך" של נמרוד, ולכן הוא יצא מן הארץ של נמרוד והקים ערים אחרות. ד' עזר לו בגלל צדקותו שעזב את נמרוד (ספורנו). **וַיִּבֶן אֶת נִינוּוָה וְאֶת רְחֹבַת עִיר וְאֶת פְּלַח:**

(יב) וְאֶת רֶסֶן בֵּין נִינוּוָה וּבֵין פְּלַח הוּא - נינווה היא העיר הגדולה הידועה, שכתוב עליה בספר יונה⁸². נמרוד הוא זה שהעלה את הרעיון של דור הפלגה, ואשור ברח משם. אשור היה מצאצאי שם כמו שכתוב בפסוק כ"ב..

(יג) וּמִצָּרִים יָלַד אֶת לֹוִזִים וְאֶת עֲנַמִּים וְאֶת לְהָבִים וְאֶת נַפְתָּחִים: (יד) **וְאֶת פִּתְרָסִים וְאֶת פְּסִלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים** - הפלישתים יצאו מפתרוסים ומכסלוחים⁸³. **וְאֶת פְּתָרִים:**

(טו) וַיִּכְנַעוּ יָלַד אֶת צִידוֹן בְּכָרוֹ וְאֶת חַת: (טז) **וְאֶת הַיְבוּסִי וְאֶת הָאֲמֹרִי וְאֶת הַגְּרָגָשִׁי:** (יז) **וְאֶת הַחֹוִי וְאֶת הַעֲרָקִי וְאֶת הַסִּינִי:** (יח) **וְאֶת הָאֲרֹדִי וְאֶת הַצְּמָרִי וְאֶת הַחֲמָתִי** - ספרנו אחד-עשר עממים, ראינו שבברית בין הבתרים ד' הבטיח לאברהם אבינו עשרה עמים. זה אותם עמים, רק כנראה שהם שינו את השמות שלהם, ושנים מהם התחברו (רמב"ן)⁸⁴. האמת שהארץ הזאת כבר עכשיו שייכת לעם ישראל, אלא שכנעונו הוא עבד, והעבד שומר לבינתיים על נכסי בן האדון⁸⁵ (רמב"ן) ויותר מזה, הכנעני בנו ונטעו בארץ, וכך עם ישראל יגיע והכל יהיה לו מן המוכן (רד"ק, ע"פ דברים ו'). **וְאֶחָד נִפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי** - אחר כך התפזרו המשפחות של הכנעניים לעוד ועוד משפחות, אך הם לא היו אומה בפני עצמה.

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי - הגבול (הסוף) של ארץ כנען היה **מִצִּידוֹן בְּאֶמְקֵה גְרָרָה** - אל גרר (אבע"ז) **עַד עֵזָה בְּאֶמְקֵה סְדֵמָה וְעַמְרָה וְאֶדְמָה וַיְצַבֵּם עַד לְשַׁע** - כל זה יהיה של אברהם אבינו.

(כ) אֵלֶּה בְנֵי חָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרְצָתָם בְּגוֹיֵיהֶם - מחולקים לפי משפחות, לפי שפות ולפי ארצות, כל אחד בעם שלו.

(כא) וּלְשָׁם יָלַד גַּם הוּא - איך יכול להיות ששם הוזכר אחרון?! כיוון שישר אח"כ אנחנו נתחיל לדבר על אברהם אבינו, התורה רצתה להצמיד את הדברים (ע"פ רמב"ן ה'). **אָבִי כָל בְּנֵי עֶבֶר** - שם היה אבא של כל האנשים העבריים (אברהם נקרא אברהם העברי) - אלו שגרו מעבר לנהר פרת, והיו צדיקים, כי למדו מדרכיו של שם (ספורנו). **אָחִי יֶפֶת** - התורה מדגישה שהוא נחשב אח של יפת ולא של חם, בגלל התנהגותו של חם. **הַגְּדוֹל** - יפת היה הגדול.

(כב) בְּנֵי שָׁם עֵילָם וְאֲשׁוּר וְאֶרְפַּכְשָׁד וְלוּד וְאַרְם: (כג) **וּבְנֵי אָרַם עוּץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמֵש:** (כד) **וְאֶרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת שָׁלַח וְשָׁלַח יָלַד אֶת עֶבֶר:** (כה) **וּלְעֶבֶר יָלַד שְׁנַי בָּנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג פִּי בְיָמָיו** - בזמנו נפלגה הארץ - בדור הפלגה, הארץ התחלקה לעמים. עד עכשיו לא היו עמים, ומעכשיו כל המשפחות שדיברנו עליהם התחלקו. עבר קרא לבנו 'פלג' על שם הדבר הזה. עבר היה כזה צדיק שהוא התנבא שכך מתאים לקרוא לבן שלו [כידוע היה לעבר בית מדרש]. **וְשָׁם אָחִיו יֶקְטָן:**

(ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם - המקום בו הם ישבו - גרו. **מִמִּשְׁאָ בְּאֶמְקֵה סְפָרָה הַר הַקָּדִם** - לכיוון הגבול של ההר המזרחי (ע"פ אבע"ז).

⁸² שאלתי את התלמידים איזה עיר גדולה? אמרו את כל האפשרויות. אמרתי שחז"ל לימדו אותנו שזה נינווה (יומא י. - איני יודע אם נינווה או רסן, כשהוא אומר "ונינווה הייתה עיר גדולה...").

⁸³ איך להסביר את זה לילדים? רש"י אומר שהחליפו נשותיהם. אולי עדיף להסביר את הרמב"ן?

⁸⁴ חידה: פתחנו בפרק טז, ושאלתי אותם - איזה עמים לא שינו את שמם?

⁸⁵ הרחבה: סיפתי על מלך שגולד לו בן, וישר הוא בנה לו ארמון, כמובן לא מתאים שהתינוק יגור שם, לבנתיים עבד היה שם בתור שומר. כך היו כנען לבנתיים.

פרק י"א (א) וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ – כל אנשי הארץ היו. שְׁפָה אֶחָת – מדברים בשפה אחת – בלשון הקודש⁸⁶.
[הרחבנו על עניינה של לשון הקודש, שכשד' ברא את אדם הראשון הוא ברא איתו גם את לשון הקודש (נראה לי פשוט), ועל כך ששפות אחרות שאנו לומדים זה מאילוף בשביל העבודה]. **וַיְדַבְּרִים אִתְּחֵדִים – כולם הסכימו לאותם רעיונות. רעיונות מאוחדים (רש"י כפשוטו).** דיברנו על כך שכשיש שלום אפשר לעשות המון מעשים טובים. אך האנשים השתמשו בחברות שלהם לדברים רעים והכל בהנהגתו של נמרוד (רש"י פסוק ח)⁸⁷.

עכשיו התורה תספר לנו משהו שקרא 310 שנים אחרי המבול. נח היה בן 910, אברהם אבינו כבר נולד והיה בן 18. ברור שלא כולם היו שותפים לרעיון הזה, אבל כמעט כולם כן. (שהרי למדנו שאשור יצא משם⁸⁸)

(ב) וַיְהִי בְּנוֹסְעֵם מִקֶּדֶם – כאשר הלכו האנשים מצד מזרח לצד מערב⁸⁹. אחר המבול היו באזור הרי אררט שהם מזרחית לבבל. (רמב"ן ע"פ ראב"ע). אך כיוון שהם התרבו עוד ועוד, הם חיפשו מקום מתאים לגור, כיוון שבמקום הררי קשה להיות אחד עם השני, כיוון שההרים מרחיקים. **וַיִּמְצְאוּ בְּקֵעָה – מקום מישורי גדול (אבע"ז).** **בְּאָרֶץ שִׁנְעָר –** נזכרנו בפרק הקודם מי היה מולך באזור ארץ שנער. **וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:**

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ – אחד לשני. רעהו – חבירו. כאן היו כל הצאצאים מעורבים, ודיברו כל העמים אחד עם השני. כולם חברים, אך לרעה. הִבְהָה – בואו. נִלְבְּנָה לְבָנִים – נכין לבנים. וַנִּשְׁרָפָה לְשָׂרְפָה – ונשרוף אותם⁹⁰. **וַתְּהִי לָהֶם הַלְּבָנָה לְאָבֹן –** במקום אבנים היו להם לבנים (אבע"ז). המקום בו הם החליטו לגור היה מקום שיש הרבה חול אך אין סלעים, אז כיצד יבנו בתים? הם לקחו אדמה וקש ועירבבו יחד, יצא להם טיט⁹¹. את הטיט הם שמו בתוך תבנית שיצרה צורה של לבנה, ושרפו בחום מאוד גבוה - בכבשן, עד שזה התקשה ונהיה לאבן חזקה⁹². הם הכינו לבנים חזקות שעמידות באש ובמים (אבע"ז). **וַתַּחְמָר – הטיט הִיָּה לָהֶם לַחֲמָר –** לטיח. טיח בדרך כלל עשוי מסיד, הסיד נוצר מן הסלעים, וכאן כיוון שאין להם סלעים, הם השתמשו בטיט לא רק ללבנה עצמה (ע"י טיט בכבשן), אלא גם במקום סיד (רד"ק). מטרת הטיח היא לחבר לבנה ללבנה, כמו דבק [נראה שחומר הוא יותר חזק מסיד, ובמקומות רגילים השתמשו ללבנים בסיד ובחומר רק לאיטום דברים שבים וכדומה (פשוטו של מקרא)]. יכול להיות שדווקא בגלל זה יכלו לבנות מגדל כל כך גבוה (שם).

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבְהָה – בואו. נִבְנֶה לָנוּ – בשבילנו. **עִיר –** עם בתים רגילים, ובנוסף וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם – מגדל גבוה מאוד, שנראה כאילו הוא מגיע לשמים. **וַנַּעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם –** שם של ע"ז. נראה שבראש המגדל היה ע"ז (תיב"ע, רש"י איוב א':א', וקצת דומה לזה בספורנו. דלא כרוב הראשונים). **פֶּן נִפּוּץ –** כדי שלא נתפזר **עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ –** ע"י בניית המגדל והע"ז, כולם יגורו פה, ולא נתפזר. כך אמרו השרים הגדולים שהיו באותו הדור, שרצו שנמרוד ישלוט על כולם, ולא יתפזרו לכל מיני מקומות (ספורנו).

(ה) וַיִּרְדַּ ה' – ודאי שד' לא צריך לרדת מהשמים, שהרי ד' נמצא בכל מקום, אלא הכוונה היא שד' רצה להעניש את האנשים, וזה נחשב כאילו הוא ירד לראות מה קורה בארץ. מזה אנחנו למדים שלא מענישים מישהו לפני שידעו בוודאות מה הוא עשה. **לִרְאֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ –** שהתחילו לבנות בְּנֵי הָאָדָם:

(ו) וַיֹּאמֶר ה' הֵן – הרי. **עַם אֶחָד וְשָׂפָה אֶחָת לְכָלָם –** לכולם יש שפה אחת, ובכך הם עם אחד (ע"פ אבע"ז). **וַיִּזְהַר ה' לַעֲשׂוֹת –** וזה הדבר שהם התחילו לעשות (לבנות עיר ומגדל), כולם יחד. כלומר – בגלל שהם מדברים בשפה אחת הם הצליחו לעשות כזה דבר רע. **וַיַּעֲתָה –** ועכשיו. **הָאֵם –** לא יבצר מהם – לא ימנע מהם, **כִּי אֵשׁ יִזְמוּ –** זממו,

⁸⁶ בעה"ט: שפה אחת בגימטריה לשון הקדש.

⁸⁷ הזכרנו שפעמים אדם לומד מחבירו גם דבר שאינו רע, אך הוא עושה רק כי החבר שלו אחושב כך ולא כי הוא חושב כך.

⁸⁸ ע"פ: האבע"ז מבין שממש כולם בנו את המגדל. הוא סובר שמגדל בבל היה 100 שנה אחר המבול, והוא אומר שלמ"ד שאחרי 310 שנה, צ"ל שאברהם מבוני המגדל היה, ואל תתמה שהרי ודאי נח ושם מבוני המגדל היו. ותמוה מאוד לומר כן (ועיין אבע"ז פסוק י' שמשמע אחרת). ואנו הסברנו בפשטות שהיו כאלו שלא היו שותפים. וכנראה הוא מסביר את יציאת אשור אחרת, לא כרש"י, אך מרש"י מוכח כדברינו, לכן הסברנו כך.

⁸⁹ ע"פ: בפשוטו של מקרא מסבירים לכיוון מזרח. ומבארים שבדרום וצפון הם וקר יותר, ובמערב היה הים הגדול. ומביאים ראיה ממדרש שם משמע שהלכו לכיוון מזרח, וכן כך ברד"ק על "ויסע לוט מקדם". ואמנם פשט הפסוק לא נראה כן, אך אולי כך יותר נכון להסביר.

⁹⁰ פתיחה: סיפורי סיפור על צנחן שצנח באי שאין שם שום דבר, התחיל להגיע החרף והוא היה חייב לבנות שם בית. איך הוא בנה? עם סלעים. מתוך זה הגענו לזה שיש בעיה במקום שאין סלעים.

⁹¹ יש בזה גם יתרון שלא צריך לחצוב ולסתת רחוק לבנים.

⁹² עד כאן בהסברו של הרב נחום, וכך גם נראה ברש"י שמות ה':ז'.

תכננו לעשות – האם אין מישהו שימנע מהם לעשות את מה שהם מתכננים לעשות?! ודאי שיש מישהו שיכול למנוע מהם! שד' יחליט שהם לא יצליחו לעשות את מה שהם מתכננים⁹³.

(ז) הָבָה – בואו. למי ד' קורא? למלאכים. בודאי שד' לא צריך את המלאכים בשביל לעשות זאת. אבל זה מלמד אותנו ענווה, תמיד לעשות דברים עם הפחותים ממנו. גִּרְדָּה – נרד. וְנִבְלָה – ונבלבל (אונקלוס). שָׁם שָׁפְתָם אֲשֶׁר – כדי ש... (לענ"ד) לֹא יִשְׁמְעוּ – לא יבינו. אִישׁ שֹׁפֵת רָעָהוּ – כל אחד את השפה של השני. פתאום כל האנשים שכחו את לשון הקודש, וכל אחד התחיל לדבר בשפה שונה. לכל אחד מ-70 העמים שהזכרנו בפרק הקודם היתה שפה אחרת. בצורה כזאת הם לא יכלו להמשיך לבנות את המגדל. עד עכשיו הם עבדו כל העמים ביחד, פתאום אחד מבקש מהחבר שלו משהו והוא מביא לו משהו אחר וכו'. הם הבינו שהם לא יכולים להסתדר ביחד, ואז כל קבוצה שידעה לדבר בשפה מסויימת הלכה לגור במקום אחר (ע"פ שפ"ח ל').

(ח) וַיִּפְּץ ה' אֶתֶם מִשָּׁם – ד' פיזר אותם מארץ שנער. על ידי שבלבל את שפתם הם היו צריכים להתפזר, וזה נחשב שד' פיזר אותם. עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ – בשטח של כל העולם. אפה כל אחד גר? את זה ראינו בפרק הקודם. כל מה שתואר בפרק הקודם היה אחרי דור הפלגה. וַיִּתְּדְלוּ – ויפסיקו. לְבִנֹת הָעִיר – הם הספיקו לבנות קצת (כמו שכתוב בפסוק ה'), והם לא המשיכו (אבע"ז).

(ט) עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בְּבָל – החליטו לקרוא למקום הזה בבל, כי זה מזכיר את מה שקרה שם. היתה שם עיר קטנה, מה שהם הספיקו לבנות (רד"ק). פִּי שָׁם בָּלַל ה' – בלבל וערבב. שֹׁפֵת כָּל הָאָרֶץ – ונהיה ערבוביה של המון שפות. וּמִשָּׁם הִפְּיִצָם ה' עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ⁹⁴:

(כו) וַיְחִי תָרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֵד אֶת אַבְרָם אֶת נְחֹר וְאֶת הָרָן – שיננו פסוק זה בהתלהבות. כל השושלת הזאת היא בשביל להגיע לאברהם אבינו, לכן התורה כתבה דווקא אותם. הזכרנו בפסוקים שלעיל שמפלג חיו חצי זמן, אמרנו שכנראה מהמבול חיו חצי זמן ומדור הפלגה חיו חצי זמן.

(כז) וְאַלֶּה תּוֹלְדֵת תָּרַח תָּרַח הַחַיִּים שֶׁל תָּרַח אָבִיו בְּאָרֶץ מוֹלְדָתוֹ בְּאֹר פְּשָׁדִים – שם נולד הרן.

(כח) וַיִּמָּת הָרָן עַל פְּנֵי – בחיים של תָּרַח אָבִיו בְּאָרֶץ מוֹלְדָתוֹ בְּאֹר פְּשָׁדִים – שם נולד הרן.
(כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנְחֹר לָהֶם נָשִׁים – שיתחתנו איתם. כתוב 'ויקח' בלשון יחיד, למה? כמו אצל שם ועבר – מי שמתאמץ במצווה נקראת המצווה על שמו. כאן אברהם אבינו ראה שאחייניות שלו מילכה ויסכה יתומות והוא ריחם עליהם, לכן הוא התחתן עם יסכה וביקש מנחור להתחתן עם מילכה. שָׁם אִשְׁתְּ אַבְרָם שָׂרִי וְשָׁם אִשְׁתְּ נְחֹר מִלְכָּה בַת הָרָן אִבִּי מִלְכָּה וְאִבִּי יִסְכָּה:

(ל) וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה – שאינה יכולה ללדת. אֵין לָהּ יָלֵד – לא נולד לה ילד. בודאי אברהם אבינו היה בצער גדול, על כך שלא נולדו לו ילדים, אמרנו שהיתה ממש עקרה (שאפילו לא היה לה רחם).

(לא) וַיִּקַּח תָּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן הָרָן בֶּן בְּנוֹ וְאֶת שָׂרִי פִלְתוֹ אִשְׁתְּ אַבְרָם בְּנוֹ⁹⁵ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מְאֹר פְּשָׁדִים לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן – בשביל ללכת לארץ כנען. וַיָּבֹאוּ עַד חָרָן וַיִּשְׁבוּ שָׁם – הם הגיעו עד חרן ותרַח החליט להישאר שם.

(לב) וַיְהִי יָמֵי תָרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמְאֹתָם שָׁנָה וַיִּמָּת תָּרַח בְּחָרָן – הרבה לפני שתרח מת, ד' אמר לאברהם אבינו ללכת לארץ כנען כפי שנלמד בפרשה הבאה. יזכינו הבורא!

⁹³ אפשרות נוספת: לא ימנע מהם מה שהם רוצים לעשות, כי הם בשפה אחת (בכור שור)

⁹⁴ ואז, אחר שהפיצם לא שייך לומר שזה בלול, כי כל אחד במקום אחר, ובלול זה מעורבב יחד (פשוטו של מקרא).

⁹⁵ הרחבה: לדבר על כל המשפחות הללו. הזמנתי ילד, ורשמתי על הלוח את המשפחה שלו – ואז בדקנו מה הקשר בין אבא שלו לסבא מצד אמא וכדומה. אח"כ שאלתי עוד כל מיני ילדים – מי דוד שלך, מה אתה של הגיס של וכו'.